

Lakivaliokunnan kuuleminen

HE 65/2024 vp

10.9.2024 Anniina Jokinen

Co-funded by the
European Union

YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI

HEUNI toimii YK:n yhteydessä ja oikeusministeriön alaisuudessa itsenäisenä tutkimus- ja kehittämislaitoksena

HEUNI on tutkinut pakkoavioliittoja useissa hankkeissa, joiden fokuksessa on ollut ihmiskauppa, pakko-, lapsi-, lume- ja muut hyväksikäyttöön tähtäävät avioliitot.

Teimme tutkimuksen YK:n huumeiden ja rikollisuuden vastaiselle toimistolle (UNODC 2020), jossa tarkasteltiin ihmiskaupan ja pakkoavioliittojen linkkejä, ja havaitsimme että avioliitto voi liittyä ihmiskaupan kaikkiin kolmeen elementtiin: tekotapaan, keinoihin ja tarkoitukseen.

HEUNI

Rikoslain 25 luvun 3 § muuttaminen

- HEUNI pitää tarkoituksenmukaisena ja perusteltuna hallituksen esitystä muuttaa ihmiskauppaa koskevaa rikoslain 25 luvun 3 §:ää siten, että siihen lisätään teon tarkoitukseksi pakkoavioliittoon saattaminen.
- Ehdotettu muotoilu tekee selväksi sen, että pakkoavioliitto voi olla ihmiskaupparikoksen hyväksikäyttötarkoitus siinä missä esimerkiksi pakkotyö.
- Hallituksen esityksessä on ansiokkaasti eritelty pakkoavioliittoon liittyviä mahdollisia ihmiskaupan keinoja ja tekotapoja, mikä helpottanee esitutkintaviranomaisten tulkintaa siitä, millaiset tilanteet ovat määriteltävissä pakkoavioliitoksi ihmiskaupan tarkoituksessa.
- Muutos on omiaan lisäämään esitutkintaviranomaisten tietoisuutta pakkoavioliitosta ihmiskaupan muotona, mikä edistää laajemminkin uhrien tunnistamista ja rikosvastuun toteutumista.

HEUNI

3

Määritelmä 1/2

- HEUNIn mielestä on tärkeää, että pakkoavioliitto määritellään laajasti, kuten esityksessä on tehty, jolloin se kattaa sekä avioliiton solmimisvaiheen että tilanteen, jossa henkilöä estetään irtautumasta pakkoavioliitoksi muodostuneesta liitosta.
- HEUNIn tutkimuksissa on nostettu esiin, että pakkoavioliittoihin ja niiden solmimiseen voi liittyä monenlaista pakottamista, painostamista ja eri muotoista ja asteista väkivaltaa ja vapauden ja toiminnan rajoittamista. Siksi on hyvä, että näitä eri keinoja ja tekotapoja käydään esityksessä läpi konkreettisella tavalla.
- Pakkoavioliitoissa on usein kyse yksittäisten tekojen sijaan pidempiaikaisesta prosessista tai sarjasta tekoja, jossa henkilön tilanne voi myös vaihdella ajan saatossa.

HEUNI

4

Määritelmä 2/2

- HEUNI pitää hyvin perusteltuna, että hallituksen esityksen mukaisesti pakkoavioliittoon saattamista koskeva sääntely kattaisi juridisesti pätevän avioliiton ohella sellaiseen rinnastettavan liiton.
- Tämä on tärkeää, koska oman yhteisönsä näkökulmasta henkilö on avioliitossa, vaikkei se olisikaan juridisessa mielessä pätevä. Esimerkiksi niin sanottu uskonnollinen avioliitto voi olla uhrin näkökulmasta tärkeämpi kuin virallisesti rekisteröity avioliitto.
- Pahimmassa tapauksessa henkilö saatettaisiin tarkoituksella saattaa virallisen avioliiton sijasta nimenomaan uskonnolliseen avioliittoon, jotta voitaisiin välttää rikosvastuun toteutuminen.

HEUNI

5

Erilliskriminalisointi

- HEUNI pitää perusteltuna ratkaisuna sitä, ettei avioliittoon pakottamista kriminalisoida erikseen.
- Avioliittoon pakottamista koskevan erillisäännöksen tunnusmerkistö ei välttämättä olisi helposti laadittavissa, jotta kyseessä olisi selkeärajainen nimike, joka olisi erillinen ihmiskauppasäännöksestä.
- Useassa maassa pakkoavioliiton erilliskriminalisointi pohjautuu Istanbulin sopimuksen mukaisen avioliittoon pakottamisen varsin suppeaan määritelmään, joka on käytössä esimerkiksi Saksassa ja Espanjassa (ks. Villacampa & Salat 2024). Avioliittoon pakottaminen ei tällöin kata sellaisia avioliittoja, joissa henkilö on esimerkiksi alun perin suostunut avioliittoon ja tilanne muuttuu myöhemmin pakkoavioliitoksi, johon voi liittyä rankkaa hyväksikäyttöä ja väkivaltaa, ja josta henkilöä estetään irtautumasta.
- Uhrien oikeuksien toteutumisen näkökulmasta nimenomaan ihmiskauppakonteksti takaa uhreille erityispalveluja, joihin muiden rikoksien uhreilla ei ole oikeutta.

HEUNI

6

Pakottava kontrolli

- Tapauksissa, joissa ihmiskaupan tunnusmerkit eivät täytyisi, pakkoavioliiton uhrin hyötyisivät mielestämme pakottavan kontrollin kriminalisoinnista.
- Pakottavalla kontrollilla (coercive control) tarkoitetaan väkivallan dynamiikkaa, jossa pakottavan kontrollin käyttäjän pyrkimyksenä on saavuttaa monenlaisten väkivaltaisten ja väkivallattomien tekojen ja taktiikoiden avulla täysi hallinta, valta ja kontrolli suhteessa toiseen henkilöön. Pakottavan kontrollin käyttäjä saattaa tukahduttaa uhrinsa elinpiiriä, sosiaalisia suhteita ja mahdollisuutta avun saamiseen.
- Pakottavan kontrollin keinot ovat usein läsnä sellaisissa pakkoavioliittotilanteissa, joissa on avioliiton aikaista väkivaltaa ja hyväksikäyttöä, ja joissa uhrin on tosiasiallisesti mahdotonta lähteä avioliitosta, jonka solmimiseen hän on alun perin saattanut suostua.
- Pakottavan kontrollin kriminalisointi mahdollistaisi sen, että pistemäisten tekojen, kuten pahoinpitelyn, raiskauksen tai laittoman uhkauksen sijaan voitaisiin tutkia laajempaa hyväksikäyttöä, väkivallan ja kontrollin kokonaisuutta.

HEUNI

7

Kiitos!

Anniina Jokinen

anniina.jokinen@om.fi

 @Jokinen_A

 @heuni_institute

 @heuni_institute

 www.heuni.fi

HEUNI

8

The European Institute for
Crime Prevention and Control,
affiliated with the United Nations

Co-funded by the
European Union

HEUNI
The European Institute for
Crime Prevention and Control,
affiliated with the United Nations

Immigrant
Council of
Ireland

SOLWODI
Solidarity with women in distress
Solidarität mit Frauen in Not